

શ્રી

શ્રીમાન બરવાની નરેશ મહારાજા શ્રી સર રણજીતસિંહજી
સાહેબ બહાદુર મહારાજામીત કે. સી. આર્ક. ઇ.

શ્રી આર્યોદય નાટક સમાજ

જીવન-નોકલ

નાટકનાં ગાયનો અને ટુંકસાર.

રચનાર ગૌરીશંકર ત્રીભુવન રાજકવી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બચુભાઈ શીવપ્રસાદ

ખાલેક શ્રી આર્યોદય નાટક સમાજ,

આનંદભુવન થીયેટર-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી. — પ્રત ૨૦૦૦.

વિક્રમાઈ ૧૯૭૯ સને ૧૯૨૩.

મહત્વ ૪ આના.

૫૦૭૪૫

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાત ડ્રોપીસાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૭૪૬

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવી છે અને તેના પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે પ્રસિદ્ધ કર્તાની લેખીત પરવાનગી શીવાય કોઈએ છપાવવું છાપવું, વેચવું વેચાવવું કે ભજવાવવું નહીં.

અમદાવાદ.

શ્રી ગણેશ પ્રી. પ્રેસમાં ત્રીવેદી ઇશ્વરલાલ માણેકલાલે છાપ્યું.
ટે. પાંચકુવા રોડ, ચાર સ્તા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૭૪૬ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જીવન નૈડા

વિષય ૬-૨-૧

“ જીવન નૌકા ” નાટકનો ટુંક સાર.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ. ઉપવન વિદ્યાદેવીની સ્વપ્રગતી માટે આત્મ પ્રશંસા ધર્મનું પ્રગટવું, ધર્મ વીના વિદ્યાથી દેશે ક્ષાર ન થઈ શકે એવી ટીકા વિદ્યા અને ધર્મનો વિવાદ, વિદ્યા વિશારદ હરશંય અને ધર્મીક વ્યક્તી સુધર્મા આ બે વ્યક્તી ઉપર ધર્મ અને વિદ્યાની હારજીતની ચર્ચ, કસોટી માટે મનુષ્ય રૂપ ધારી વિદ્યા અને ધર્મનું બંગાલ દેશ પ્રત્યે વિચરવું.

(સ્ત્રીન દ્રાન્સકર)

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ બદ્રેશ્વર હરશંયના મહાનમાં જાગૃહ. સુવક હરશંય સંસાર સુધારાથી માંડીને દેશ સુધાર માટેના સમગ્ર પ્રયત્નો કરવાની અભીલાષા ધરાવે છે. તેની માત્ર ક્ષમતા એટલે કે માત્ર સગપણ જ થએલ સ્ત્રી સુધર્માથી સગપણ છોડવું. અને સુનયના નામની એક સ્ત્રીને સ્વીકારી લગ્ન સંબંધમાં આવેલી બીજી સ્ત્રીઓને તણ બહુ વિવાદનો નિષેધ કરવો. હિન્દુ સંસારક સુધારકની સ્થાપના મહારાજા ઉપેન્દ્ર-સેન હસ્તક સલા ખુલ્લી મુકવાની કીયા. સમાના સ્થાપનાર તરીકે હરશંયની પ્રશંસા સુધારાના કાર્યના પ્રથમ પગલા તરીકે હરશંયે સુધર્માને સગપણથી મુક્ત કર્યાનો અને તેને કોઈ પણ સુધારક હિંદુ ગૃહસ્થ સાથે પરણવાની છુટ આપ્યાનો નિર્ણય બહાર કરવો. સુધર્માને પરણવા સુધારાને ઉત્તેજ

આપનાર ઉપેન્દ્રસેન મહારાજ ઉમેદવાર. સભાસદોએ સુધા-
શની ફોટો ઈશ્વરી. સંગીત.

પ્રવેશ ૩ બે-સ્થળ રસ્તો. અધમરોય ડૉક્ટર અને
તેના પ્યારમાં પડેલ કામદા નામની સ્ત્રી પાપી પ્યારની સ્વાર્થી
ખટખટ સુનયનાનો નાશ કરવા કામદાએ અધમરોય સાથે સંકેત
કર્યો. રાત્રે ઘેર આવવા કામદાનું વચન લઈ જવું. શીવરોય
હાલિયરનું આવવું. શીવરોય અને અધમરોય ડૉક્ટર પૈસાની
પ્રભુતા અને મહત્વાકાંક્ષા માટે પોતાના ઇશદા બહેર કરે છે.
હરરોય પૈસાની સંકડામણથી શીવરોય પાસે પૈસાની માગણી
કરે છે. ભવિષ્યે દબાવી કામ લેવા શીવરોય હરરોયને બાળમાં
ફસાવે છે. ઉચ્ચ વિચારનો વિદ્વાન પણ ધર્મજ્ઞાન રહીત હરરોય
સંસારમાં પ્રવેશતાંજ અનીતી તરફ દોરવાય છે. વિદ્યા અને
ધર્મ આવે છે. ધર્મસંસ્કાર વીના માત્ર શુષ્ક શિક્ષણથી સુવડો
સંસારમાં પ્રવેશતાંજ પાપમાં કેવી રીતે ડુબે છે. તે હરરોયના
દાખલાથી બતાવી આપે છે.

પ્રવેશ ૪ થો-સ્થળ. સુનયનાનું શયનગૃહ. સુનયનાને
તોડવા અને કામદાને ફારગતી આપવા હરરોય આવેલ છે. સુન-
યના અને સાહેલીઓમાં પત્ની પ્રેમ વિશે છેડછાડ સુનયના
અને કામદા બે બહેનો વચ્ચે શોકયના ખારનું દિગ્દર્શન.
સુનયનાના સંહાર કરવા સંકેત સુજળ અધમરોયનું આવવું.
હરરોયે આ સંકેત બાણી સુનયનાને સાવધ કર્યો. બંનેની
નાસવ પેરવી કામદાએ કપટ ખુલ્લું થયું બાણવું. હરરોય
અને સુનયના તથા કામદા અને ડૉક્ટર વચ્ચે અપાઝી.

નમનનાને નદીમાં ફેંકવી. હરરૌય ઘાયલ થવો. નદીમાં તણાવી
સુનયનાનો એક વહાણથી બચાવ.

(સીન ટ્રાન્સફર).

ટેન્ડો.

પ્રવેશ ૫ મો-સ્થળ. શીવરૌય વઝીલતું મકાન. શીવ-
રૌય અને અધમરૌય કામદાને ઇંદુલેખાના નામથી કન્યા તરીકે
ખપાવી. એક ગૃહસ્થ પુત્ર દીનેશ ઉદ્દે દાધારંગા સાથે પર-
ણાની દેવાની તબવીજ કરેછે. દાધારંગો અને તેની બેન શું-
ગાર આવે છે. વરકન્યાની મુલાકાત અર્ધઘેલો દાધારંગો અને
છટેલ પ્રીટેલ કામદાનો કમેળ. મુખાનંદ દાધારંગે આદાની
મુંઠ કરવી પચીસ હજાર રૂપીયા લઈ કન્યા આપવા ઠરાવ.

પ્રવેશ ૬ ઠો-સ્થળ સુધર્માનો આવાસ, સુધર્મા અને
ઉપેન્દ્રની મુલાકાત-પ્રેમદાન. હરરૌયનું આવવું. સુનયનાને નદી-
માં ડુબી મુર્છા ધારી સગપણથી મુક્ત કરેલ સુધર્માને સ્વીકા-
રવા ઇરાદો. શીવરૌયે આવી સુધર્મા અને ઉપેન્દ્ર પરસ્પર પ્રેમ
બદ્ધ થયાના બબર દેવા હરરૌયનો દુરાગ્રહ. શીવરૌયે હરરૌ-
યને દબાવી પૈસા વસુલ કરવા તેમજ ભવિષ્યના સ્વાર્થ ખાતર
સુધર્મા ઉપેન્દ્રને મળે તેમ કરવા તૈયાર થવું, અને તે તબ-
વીજ માટે જવું. હરરૌયે ઉપેન્દ્રનો તીરસ્કાર કરવો. સુધર્માને
પ્રેમ બહેર કરવો. સુધર્માનો ઇન્કાર શીવરૌયની બાળથી
હરરૌયે સુધર્મા ઉપેન્દ્રનો સબંધ બહેરમાં કળુલ રાખવો.
મધ્ય અંતરમાં વૈર લેવા ઇરાદો કરવો.

(સીન ટ્રાન્સફર).

પ્રવેશ ૭ મો-સ્થળ. હોટલ. મુનચનાને નદીમાં ફેંકી દીધાથી પુલીસની બીકે હોટલમાં મુખવાસ કરી રહેલ કામદાર સાથે અધમરોયની સલાહાત વૈર વાળવા છુપાં કાવત્રાં ચલાવવાની દોશીયામાં નીકળેલ હરરોયનું છુપા વેશે હોટલમાં આવી ઉતરવું. કામદાર અને અધમરોયને જોવાં. તેઓને ઠાર કરવા તૈયાર થવું. વિદ્યારેવીને હરરોયનાં કૃત્ય બતાવવા. ધર્મે ત્યાં લઈ આવવી. કામદાર અને અધમરોયનો ખત્યાવ કરવા ધર્મ અને વિદ્યાનો પ્રયત્ન. હરરોયનું ખુની ઝનુન. હોટલના મેનેજરે છુપી રીતે બનાવ જોવાં. પુલીસને ટેલીફોન કરવો. અમલદાર સાથે પુલીસનું આવવું. હરરોયનું નાશી જવું. અધમરોય અને કામદારનું સંરક્ષણ પુલીસનું હેરત થવું.

ટેબલો.

પ્રવેશ ૮ મો-સ્થળ. રસ્તો. દાધાર ગો તથા શીવરોયનો કલાર્ક સુરેશ કરવા નીકળેલ છે. ત્યાં હોટલ તરફથી આવતી કામદારને તેઓ જુએ છે. પ્રેમની માગણી કરવા બંનેનો મનમુખો કામદારોએ જાણી લેવો. બંનેને લડાવી મારી કામદારોએ નાશી જવું.

પ્રવેશ ૯ મો-સ્થળ. રાજમહેલ, સુધર્મા સાથે ઉપેન્દ્રના લગ્ન થયાનો ઉત્સવ. સુધર્મા અને દાસીઓની આનંદ ચર્ચા. સુધર્માનું અંતઃપુરમાં જવું. નદીમાંથી બચી વિપત્તીઓથી દીવાની બની ગયેલ મુનચનાનું બેભાન દશાએ રાજમહેલમાં ઘુસી આવવું. દાસીઓએ તેને જોઈ હાંકી કાઢવા કોશીશ. ખુમરાડ સાંભળી સુધર્મા તથા ઉપેન્દ્રનું ઝડપેથી જોવું.

દીવાનીને જોઈ ત્યાં આવવું. દીવાની પર રાણી સુધર્માની દયા. અંતઃપુરમાં રાખવી. સ્વરૂપવાન સુનયનાને જોઈ સ્વાર્થ ખાતર શીવરોયનો નવી જાળ ફેલાવવા ઈરાદો. સુનયનાને ધર્મથી અભ્યાસમાન કરવા કસોટી ખાતર વિદ્યાનું આવવું. સુનયનાની કુખી હાલત જોઈ મૂર્છા પામેલ સુધર્માને વિદ્યાએ ભયંકર ભવિષ્યનાં ચીત્રો બતાવવાં સુધર્માનો દયા ધર્મ પર દૃઢ નીશ્ચય. ધર્મનો અદશ્યપણે સુધર્માને આશીર્વાદ.

ટેબલો.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ લો-સ્થળ. રાજમહેલ. વિદ્યા અને ધર્મ. રાણી સુધર્માની ધર્મ આસ્થાની કસોટી કરવા વિશે વાતચીત કરી બંધ છે રાજા ઉપેન્દ્ર સુધર્મા પ્રત્યે ખ્યારમાં તથા વિષય સુખમાં નીમગ્ન રહી રાજકાજ અને સંસાર સુધારાના કર્તવ્યથી વિમુખ હોવાનો શેષ્ય કરતો આવે છે. શીવરોય સુનયનાને આકર્ષક રૂપ રંગમાં તૈયાર કરી ઉપેન્દ્ર સન્મુખ આભાર પ્રદર્શીત કરવાને જ્ઞાને લાવે છે. સુનયનાના પૂર્વ જીવનની પુછપરછ કરવી. સુનયના તરફથી કાંઈ પણ ખુલાસો ન મળવો. પત્ની રહીત અનાથ છે એમ અનુમાન થવું. ઉપેન્દ્રનું મન સુનયનાના સૌંદર્ય તરફ તથા લાવણ્ય તરફ ખેંચાય છે. વર્ણન કરે છે ત્યાં સુધર્મા રાણી આવે છે. વર્ણન સાંભળી સુનયના પ્રત્યે ઉપેન્દ્રના મનમાં પ્રેમ છે કે શું. એવો સંભ્રમ પામે છે. સુનયના રાજા રાણીના સંસાર સુખ વિશે ખ્યાન કરે છે. તેથી સુનયના રાજસી લોગની ઈચ્છા કરે છે. એમ માની લઈ

હવા સાથે ઉપેન્દ્ર સાથે સુનયનાનાં લગ્ન કરાવી આપવા ચત્ત-
 શાળી બને છે. આ પ્રયત્ન જોઈ ઉપેન્દ્રના મનની હાલત અવ્ય-
 વસ્થીત થાય છે. સુનયનાને ચત્તી બનાવવાની ઇચ્છા અને
 સુધર્મા જેવી પ્રેમાળ માટે શોક્ય ઉભી કરવાની અનીચ્છા,
 સુધર્માનો સુનયના તથા ઉપેન્દ્રનો હસ્ત મેળાપ કરવા આગ્રહ.
 ક્ષોભ પાત્રી સુનયનાનું જવું. ઉપેન્દ્ર અને સુધર્માનું જવું. સુન-
 યનાને રાણી બનાવવા તથા રાજસત્તા પોતાના હાથમાં લેવાના
 પ્રયત્નમાં શીવરોયે પવિત્ર રાણી સુધર્માને આડખીલી રૂપ ધારી
 તેના ઉપર કલંક ચઢાવી રાજ અંતઃપુરમાંથી કઢાવવાની નીચ
 કથંટ યુક્તી સોચવી. દાધારંગાનું આવવું. સુધર્માના જરપુરૂપ
 તરીકે દાધારંગાને અંતઃપુરમાં છુપાવવાની ગોઠવણ. સુનયના
 આ હીલચાલ માટે સંદેહમાં પડેલી શીવરોય પાસે મનના
 સમાધાન માટે આવે છે. શીવરોય વાતચીતમાં હરરોયની સ્ત્રી
 જે ડુબી ગઈ હતી તે આ સુનયના છે એમ જાણે છે શીવરોય
 સુનયનાને નીરાધાર સ્થિતીનું જ્ઞાન થવા માટે હરરોય મરી
 ગયાના ખોટા ખબર આપે છે. અને સાથેજ રાણી સુધર્માયે ઇર્ષા
 લાવી તારૂં ખુન કરવા મને હુકમ આપ્યો છે એમ દમકમી
 રાણીની પદવીની લાલચ આપે છે. કાંઈક બેજાન હાલત અને
 હરરોયના મરણ સમાચાર. મૃત્યુનો ભય. રાજરાણી પદની
 લાલચ. આ બધા સંજોગો વચ્ચે સુનયનાની વૃત્તીમાં ફેરફાર
 થાય છે. શીવરોય સુનયનાને દવાથી બેહોશ બનાવી સુધર્મા
 રાણીના શયનગૃહ નીચેના લોંચરામાં પુરી દે છે. આ દશ્ય
 દાધારંગાએ શુપશુપ જોવું. ખુનની ખુમ.

પ્રવેશ ૨ જો-સ્થળ. અધમરોય ડૉક્ટરનું મકાન. કામ-
દાનો પ્રેમ જોખમકારક ગણી શોચ કરતા અધમરોયને શીવ-
રોયે રૂપીયા પચીસ હજારની કીમતે દાધારંગા સાથે તેને પ-
રજાવી દેવાની સલાહ આપવી. સુરેશનું આવવું. કામદાને
પેતા સાથે પરજાવવાની માગણી કરવી. તે માગણીનો ઇન્કાર.
સુરેશે કામદાને મેળવવા યુક્તી કરી એક લેડી કેરેક્ટર ભજ-
વનાર એક્ટરને નનીમન નાયકાના વેશમાં ડૉક્ટરને ત્યાં મુકી
જવો. દાધારંગાનું તેની યેન સાથે આવવું. રૂપીયા પચીસ
હજારનો એક લઈ કામદાનું સગપણ દાધારંગા સાથે કરવું.

પ્રવેશ ૩ જો-સ્થળ. રાજ અંત:પુર સુધર્માની ગૃહી-
ણી ધર્મ વિષે હીમાયત. બાળકુમારને પારણે જીલાવટી દાસી-
ઓનો સેવાભાવ. સુનયના તરફના પ્રેમની તથા ભકતીમતી
સુધર્માની મમતાથી વિકળ બનેલ ઉપેન્દ્ર આવે છે. સુધર્મા પાસે
પેતાની મનોદશા સ્પષ્ટ કહે છે. સુધર્મા પતીભક્તી તથા
હ્યાને ખાતર સુનયનાનો સંબંધ જોડી આપવા આનંદ પૂર્વક
તૈયાર થાય છે સુનયનાને જોલાવી લાવવા જાય છે. શીવરોય
આવી ઉપેન્દ્રને સુનયના શુભ થયાના ખોટા સમાચાર સંભ-
ળાવે છે. ઉપેન્દ્ર ચીંતાતુર થાય છે. સુધર્માના આવા અતી
આમળ પડતા પગલા વિશે શક ઉપજાવે છે. અને સુનયના
સાથે દ્વેશ વિગેરે કારણો સાથે સુધર્મા બબલીચારી છે એમ
કહાવે છે. ઉપેન્દ્રનો સુધર્મા પ્રત્યે અણુશય અને સુનયનાને નાણી
અનાવવા અનુરાગ. શીવરોયે રાજસત્તા સુનયનાને મળે તોજ તે
ચાલી શકે. જોવી હકીકત બજાવી ઉપેન્દ્ર પાસેથી એક પ્રતીજ્ઞા-

પત્ર લખાવી લેવું. સુનયનાને લઈ આવવા જવું. સુધમાનું
સુનયના ગુપ્ત થયાના ખગર લઈ આવવું. ઉપેન્દ્રે સુધર્માપર
કલંક મુકવું. સુનયનાને લઈ શીવરોયનું આવવું. ખોટી ભુ
ખાની સંદેશ સુબળ દાધારંગાનું શયનગૃહમાંથી પ્રગટ થઈ
નાસવું. વેર લેવા છુપે વેશે હરરોયનું ઉપરના મજલાથી ઉત
રવું. દાધારંગો અને હરરોય એક એકથી ભયગ્રસ્ત. ઉપેન્દ્રનું
તેઓને પકડવા જવું. દાદરપર જતાં હરરોયે દાદરને તોડી
પાડવો. સર્વ ક્રોધ અને આશ્ચર્યમાં ઢીંગમુઠ.

રૂબરૂ.

પ્રવેશ ૪ થો-સ્થળ. અંત:પુરનો એક ભાગ શીવરોય
અંત:પુરના બનાવ વિશે વિચારમાં ઉપેન્દ્ર અને સુધર્મા પ્રત્યે
વૈરના ઝડુનમાં ફરતા હરરોયનું ફરીવાર આવવું. અચાનક
શીવરોયથી મેળાપ. બંનેની સ્થિતિ વિશે વાતચીત. હરરોયની
તંગ હાલત. મદદની માગણી. શીવરોયે દીલસોણ બતાવી. વૈર
લેવા ઉશ્કેરી ઉપેન્દ્ર અને સુધર્માનો ઘાટ ઘડવા પ્રબલ વર્ગમાં
અખેડો જગાવવાના કામ માટે કેટલીક ગુપ્ત ગોઠવણો જણા
વવા સાથે હરરોયને ગામડામાં મોકલવો.

પ્રવેશ ૫ મો-નાલ્ય મરેલ દાસીઓનો સુનયનાને
રાણી દરબને આવકાર. ઉપેન્દ્ર પાસે જવા વિનવણી દાસીઓનું
જવું. શીવરોયનું આવવું. પ્રતીજ્ઞા પત્ર બતાવવું. સુનયનાનું
ખુશ થવું. સુધર્માને ચોક્કસ સમજાવે અંત:પુરમાંથી કઢાવવા સી
ચરીત્ર ચલાવી ઉપેન્દ્રને પ્રેમબળમાં લપેટવા ભેદ કરવો.
સુનયનાનું ઉત્તેજિત થવું. શીવરોયનો પોતાની મકાનક નજર

આવવા માટેનો હર્ષ. જવું. સુનયનાનું ઉપેન્દ્રને મોહીત કરી
કાણુમાં લેવા રૂપ લાવણ્યના હુપદ સાથે જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર).

મહેલ સન્મુખનો બાગ. ઉપેન્દ્ર અને રાજમંડળ. સુનયનાને
રાણીપદ મળ્યાનો ઉત્સવ. નાચ ગાયન. મીઝલસ બરખાસ્ત.
રાજમંડળનું જવું. વર્તમાન હાલત વિશે વિચાર ગૂસ્ત ઉપે-
ન્દ્રને શીવરાયે આવી સુનયનાની અપમાનીત સ્થિતી ન કરવા
સલાહ દેવી. ઉપેન્દ્રે સુનયનાને બોલાવવી. શીવરાયનું જવું.
સુનયનાનું આવવું. રોપ અને પ્રેમના ઢોંગસોંગ. પ્રતીજ્ઞાપત્ર
નો અમલ કરવા આજ્ઞા. સુધર્મા તથા રાજમંડળને બોલાવવા
સુધર્માનું આગમન. તેને તેના બાળકુમાર સાથે અંતઃપુરમાંથી
આહવા જવા સુનયનાને હુકમ. ઉપેન્દ્રના દર્શન અને ચરણસ્પર્શ
માટે સુધર્માની માગણી. માગણીનો ઇન્કાર રકઝક. ઉપેન્દ્રે
સુધર્મા પ્રત્યે ભલી લાગણી બતાવવી. સુનયનાનો ક્રોધ સુધર્માને
માર મારી અપમાન કરી કાઢી મુકવી. દાસીઓને હુકમ રાજ
મંડળનું આવવું ઉપેન્દ્રે સુધર્મા રાણીનો ત્યાગ અને નવી રાજ્ય
બ્યવસ્થા વિશે રાજમંડળને વાકેફ કરવા રાજ્યના મુખ્ય સર-
દારનો આ બાબતમાં વિરોધ સુધર્મા સાથે સરદાર મંડળનું
રાજ્યથી રીસાર્થ આહવા જવું. સુનયનાની તેઓપર વેર વૃત્તી
સરદારોને કેદ કરવા હુકમ. સરદારોનો પ્રતી ક્રોધ. સુધર્માએ
સ્વયંજા આપવા તત્પર થઈ વિગૃહ અટકાવવો.

પ્રવેશ ૬ ઠો-સ્થળ. અધમરોયનું મકાન. કામદા અને ડોક્ટર અધમરોયની દાધારંગાને લુંટી પાછા આવ્યા આવવાની સલાહ. નનીબન નાયકના વેશથી રહેલ-એક્ટર ઉપર ડોક્ટરની શ્રીદાગીરી. કામદાએ આ ચીતાર જોવો. કામદા અને એક્ટરમાં સખી ભાવ, એક્ટરે ડોક્ટરની ચાલ બાજુ વિશે કામદાને સ્વાધ કરી સ્વતાંત્ર થવા સુચના આપવી દાધારંગાનો લગ્નનો વરઘોડો આવવો કામદા સાથે દાધારંગાનાં લગ્ન.

પ્રવેશ ૭ મો-શીવાલય. હરરોય શીવરોયની સલાહ. પ્રભાણે પ્રજાવર્ગને ઉશ્કેરે છે પણ ખાસ કરીને શીવરોયજ પોતાનો શત્રુ છે એમ સમજ પડવાથી પ્રથમ શીવરોયને પછી ઉપેન્દ્ર તથા સુધર્માને ઠાર કરવાનો યોત્ત ધારે છે. સુધર્મા પ્રજા વર્ગ અને સરદારો, રાજ્યની સુવ્યવસ્થા થવા તથા કપટબાજ શીવરોય તે રાજ્યના સુખત્યાર પદ પરથી હુર કરાવવા શાંતીના ઉપાયો લેવા નીર્ણય કરે છે. વીઘા ધર્મ સાથે આવી. સુધર્માના ધર્મની કસોટી કરવા રાજ સામે યુદ્ધ કરવાની સલાહ આપે છે. સુધર્માની યુદ્ધ માટે શાંતી લયા ઉપાયો લેવા હીમાચત. સુધર્માનું જવું. સુનયના, શીવરોય તથા ઉપેન્દ્ર લશ્કર સાથે આવે છે સરદારો અને પ્રજાજનોને વિખરાઈ જવા કહે છે અને સુધર્માને શોધી કેદ કરવા હુકમ આપે છે સરદારોની અત્યાચાર ન કરવા સલાહ. ઉપેન્દ્રની બંને પક્ષને સલાહ મટે સુચના. સુનયનાનો રાક્ષસી પ્રકોપ. ગોળી બારનો હુકમ. હરરોયે પ્રજાના એક ટોળાને શીવરોય તથા ઉપેન્દ્ર સામે થવા કહેવું એ કથાનો પ્રજા તરફથી ઇન્કાર. પ્રજાએ શાંતીપૂર્વક ગોળીબારનો લોગ થવું. ટેપલો. અંક ૨ ને સમાપ્ત

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ હો-સ્થળ. જંગલમાં છાવણી. સમગ્ર પ્રભાતે સુધમાના પજમાં સ્વલોગ આપવા તૈયાર થયેલ જોઈ ઉપેન્દ્રનું વિમાસણમાં પડવું. તમામ વિરોધીઓ જોગ સમાધાનીનો ઢંઢેરો પીટાવવો. આ ઢંઢેરાથી સુનયના તથા શીવરાયનું ભયભીત થવું, સુધમાનો કુમાર તથા ઉપેન્દ્રને મારી નીર્ભય થવા તેમજ રાજસત્તા હંમેશને માટે પોતાના હસ્તગસ્ત રાખવા માટે હરરાયને મળી તજવીજ કરવી હરરાયને રાજશુવનમાં શુભ રીતે જાવઆવ કરવાનો પરવાનો તથા કામ પડતાં લશ્કરી મદદ મળી શકે તેવો લેખીત ઑડર આપવો. સુનયનાનું જવું હરરાયે તેજ વખતે તક જોઈ અંતરશત્રુ શીવરાયને ઘાયલ કરવો અને તે મૃત્યુ પામ્યો છે એમ માની લઈ સુધર્મા પર વૈર લેવા જવું.

પ્રવેશ ૨ જો-સ્થળ. ગામડામાં ખેડુતનું ઘર. ખેડુતને ત્યાં મુકામ કરી રહેલ સુધર્મા આમ્ય સુખી જીવનપુર્વક કુમારનું લાલન પાલન કરે છે પરવાનાના પ્રભાવે લશ્કરી મદદ લઈ રાત્રી સમયે હરરાયે અચાનક આવી. સુધર્માને કુમાર સાથે ઘેરવી. વૈર વાળવા તત્પર થવું. સુધર્માએ કુમાર તથા પોતાની જીંદગી જાચાવવા તત્પર રહેવું. કટાકટીના મામલા પર અકસ્માત રજપુતો સાથે સરદારનું આવી પહોંચવું. હરરાય કેદ સુધર્મા અને કુમારનો જાચાવ.

ટૂંકો.

પ્રવેશ ૩ બે-સ્થળ રસ્તો, બવાયલા શીવરોયને અંત-
કાળ અંત સમયે અસહાય અવસ્થાથી જગતની સન્તા અને
મહત્વકાંક્ષાપર વૈરાગ્ય ખરો પશ્ચાતાપ, ધર્મ તથા વિદ્યાનું
આગમન શીવરોયે ધર્મ સન્મુખ પાપનો એકરાર કરી ઉપેન્દ્રે
સુનયના બેગ લખી આપેલ પ્રતીકાપત્ર પાછું સોંપી દઈ
પ્રાચીન માગવું ધર્મ પ્રતાપથી શીવરોયને આરોગ્ય.

પ્રવેશ ૪ થો-રાજમહેલનું તહેબાનું. ઉપેન્દ્રને સુન-
યનાએ સુતો ઢગાવી હાથમાં જંજીર અને પગમાં બેડી નાંખી
કેદ દરી જલ્લાદ દ્વારા ઘાત કરવા તૈયારી. ઉપેન્દ્રનો વિષય
બાળમાં સ્ત્રી હાથે પાયમાલ થવા વિષે પશ્ચાતાપ સરદારનું
જલ્લાદ વેશે આવવું સુનયનાએ ઉપેન્દ્રનો શીરચ્છેદ કરવા
કહી આજ્ઞા જવું સરદારે ઉપેન્દ્રને બંધન મુક્ત કરી સાવધ
કરવો સુનયનાનું આવવું જલ્લાદના છળની બાજુ સુનયનાએ
સીટી મારી છુપા મારા તરીકે સમજાવી રાખેલા ચોકી દારોને
બેલાવવા સરદાર તથા ઉપેન્દ્રનો વધ કરવા હુકમ. સરદાર
તથા ઉપેન્દ્રે બહાદુરીથી સામે થવું. ખુશલ બબલી પોતાની
મદદ માટે ગુપ્ત રાખેલા રજપુતોને બેલાવવા ચોકીદાર મારા-
ઓ તથા સુનયનાનું પકડાવું.

રેખા

પ્રવેશ ૫ મો-સ્થળ દાધારંગાનું મકાન દાધારંગાને
જતાવી તીજેરી તળીયા બાંટક કરી કામદા તથા એક્ટરનું
નાસવું શૂંગારે ચોરીની ખુમ મારવી મહોદલા વાળાઓ અને
ડોક્ટર વિગેરેનું આવવું દાધારંગાની અકલનું દીગ દર્શન.

પ્રવેશ ૬ ઠો-સ્થળ ઉપેન્દ્રનો હરખાર કેન્સ સમાધાની
માટે હાજર થએલ પ્રબળનો સરકાર મંડળને ઉપેન્દ્રે ધન્ય-
વાદ સાથે મુરાજ્ય અર્પણ કર્યું કેદ પકડાએલા મુનયના
હરશય અને શીવશયનાં સર્વ કાવત્રાંની સુધર્માની સલાહે
માફી મુનયના અને હરશયના પૂર્વ સંબંધની આખર વેરાગ
વૃત્તી પતીતોદ્ધરના કામમાં જીવન ગુનારવા ઇચ્છા ડોક્ટર કામદા
સુરેશ વિમેરેને હાધારંગા ફરીયાદી સાથે પુલીસ અમલદારે
હાજર કરવા તેઓને પણ શુભ અવસર પ્રસંગે પ્રબોધ સાથે
દયા શહે ક્ષમા આપવી સુધર્માના સત્ય બળથી સર્વ શુભ છેવટ
આબ્યાથી સમગ્ર હરખારે સુધર્માનો સ્તુતી પૂર્વક આભાર
માનવો હરશયે શીક્ષણમાં ધર્મની ખોટ કળુલ કરવી વિદ્યા
અને ધર્મના સંવાદનું છેવટ રહસ્ય સ્પષ્ટ થયું કે.

ધર્મને ન ભણ્યો તે વિદ્યા અવિદ્યા છે
ધર્મ એજ તારનાર “ જીવન નૌકા છે ”

અંક ૩ જો.

સમાપ્ત

પાત્ર પરીચય.

પુરુષ વર્ગ.

- ઉપેન્દ્રસેન... ...ખંગાલના એક રાજ સાહી હુસ્માનો રાજ્ય
શીવરૌય... ...એક વકીલ પાછળથી ઉપેન્દ્રસેનનો સેક્રેટરી અને
રાજ્યનો મુખત્યાર.
હરરૌય ... ...એક વિદ્યાર્થી યુવક. એમ. એ.
અધમરૌય... ...એક ડૉક્ટર પાછળથી રાજ્ય નોકર મેડીકલ
ઑફીસર. શીવરૌયનો સાથી.
સરદાર ... ...રાજ્યનો વહાદાર માંડણીક સરદાર.
કમ દેવ ... ...મનુષ્ય સુષ્ટીના કર્માકર્મનો નીયામક દેવ
દીનેશ ઉર્ફે } ...એક હાફ મેડ શ્રીમંત શેહરી યુવક.
દાધારંગા }
મુરેશ ... ...શીવરૌયનો કલાર્ક કામદારો આશ્રક દાધા-
રંગાનો હરીફ.
એકદર ... ...સુરેશનો મીત્ર
દરબારીઓ સહેરી જનો સરદારો સીપાઈઓ વિગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ.

- સુધર્મા દેવી ...હરરૌયના વચન દત્તા. પાછળથી ઉપેન્દ્રની રાણી.
મુનયના ... ...હરરૌયની પત્ની પાછળથી ઉપેન્દ્રની રાણી.
કામદા ... ...હરરૌયની કુલટા સ્ત્રી અધમરૌયની આશુક
પાછળથી ઇંદુલેખા નામથી દાધા રંગાને પરણનાર
મૃંગાર ... ...દાધારંગાની પહેન.
વિદ્યાદેવી ...શીક્ષણની દેવી
શીવાય સહેલીઓ દાસીઓ નગરનારીઓ કંચનીઓ વિગેરે.
સ્થળ—મદ્રાસ અને એક ગામડું.

જીવન નૌકા

નાટકનાં ગાયનો

મંગળા ચરણ

સુવ્રધાર
બાળા

} વંદી વીણ વાર વાર
જલ થલ તું હી ઠાર ઠાર,
હનુજ દેવ નરતનનો જીવનનો
તું આધાર,
સદાનંદ હે શાંતી દાતા જગત્રાતા.
તું કરધર દીન દાસનો—વંદી.

બાળા—

૨

પૂર્ણ પવિત્ર પ્રવિણ બની, પૂરવજનું રાખો માન
નીર્મળ નીતી પંથે ચાલી, કરો દેશ કલ્યાણ;
આત્મ શુદ્ધિને હરીનું શરણું, ધરો ધર્મ તત્વાર
સંપ સંપીને રહો સર્વદા, ભારતનાં સદુ બાળ;
હાથે હાથ મીલાવી પરસ્પર હાખવળો દીલ દાઝ
ધીર ધરોને વીર બનોતો રહેજે મળે સ્વરાજ;
હુઃખ દાવાનળ નહીં ટળશે ભગવત લેશે શાળ
સત્ય તથો બેઠી પરમેશ્વર સત્યનો જ્ય જ્ય કાર;

કુમારીકાઓ—

૩

અમારા દેશ ભારતને પ્રભુ સ્વામીનતા આપે
હરે અજ્ઞાન અધારે સદા તેજસ્વીતા આપે
જગદો ઘોર નીદ્રાથી ઉઠે સૌ કર્મવીર થઈને
શુરા શીવાજીના જેવી ખરી શુરવીરતા આપે
ન જોઈએ નામના નેતા ખરા હીરા કરે પેદા
શુર ગોવીંદ સમ્માનંદ જેવા દેવતા આપે
મુસલમાન પારસી હીંદુ યહુદી ક્રીશ્ચીયન સહુના
બધા બધા પતાવીને અવિચળ એકતા આપે

કામદા—

૪

મારૂં જોબન ભરપુર હતો વેલી દીવાની દીલદારમાં
બની પ્રેમે ચક્રયુર લગન લાગીએ અલગેલા ચારમાં

અધમ—ખીલ્લુ ફર્યું છે મોહ જાળમાં મારૂં.

કામદા—કેવી નવેલી સુંદર નાર હું સોહામણી

ફરૂં નવીન નવીન ફેશને બની ઠની

રહું રંગે ઉમંગે રસીક વહાલમાં

સદા ફુલી ફાલી મહન વિહારમાં

મોંઘી માનુની હું રસજસ શૃંગારમાં

રતી મહ ભારમાં પરવશ પ્યારમાં

મનહર પ્રીયતમ રસીયા હરહમ મુજ મન વસીયા

અરપણુ તનમન ધન લુલ્હી પડી છું મોહ મારમાં;

કામદા—

૫

પાતળીઆ પ્રીયતમ આવ્યા કરે

માથડીયર ડોકટર તમે આવ્યા કરે

તમે આવ્યા કરો પ્રેમ લાવ્યા કરો

જરા ચમ ચમતાં ચરમાં ચઢાવ્યા કરો

જરા ઇંગ્લીશ ફેશનમાં શોભાવ્યા કરો

અધમ—તમે ખમ શુભ પહેરીને પ્રધાર્યા કરો

જરા ચમ ચમતી ચાલે રીઝાવ્યા કરો પાતળીયા

કામદા—સેન્ટ અત્તર લવન્ડર લગાવ્યા કરો

જરા રેશમી રૂમાલને હલાવ્યા કરો પાતળીયા

અધમ—તમે ગાર્ડનને સ્ટેશન પ્રધાર્યા કરો

ગોરી ગોરી સુરતીયાં બતાવ્યા કરો પાતળીયા

શીવરૌચ-અધમરૌચ— ૬

ખટપટ સાધી છલગલ રાખી જેન્ટલમેન થઈ ફરતા

દમ કસતા હરદમ ધન હરતા

છે બસ હામ દામ નામ

અધમ—લાગ લેઈને ચલાવું કેંચી ચાર નાંખું બાળ.

કરૂ શીકાર પુરો મકકાર વાહ વાહ શોછે બહાર

શીવરૌચ—શીત રતથી હર કતથી મતલબથી

મારીને કલમનો માર

[ઝેરસ]

જ્યાં ત્યાં આજ કાલ પાપીના પોખાર હાં પોખાર

ધાપથી ધાપથી બેઠો છે પાર

સુનયના—

૭

નજો નજો ચલીના સતાવના

બાળી લેળી ભામાને બનાવોના

ઝુકો કેડો નકટ

સાહેલી—અરે વાહરે લટક જાઓ

બાંધ્યા પ્રીતીના દોરે તે રંગીલા વિહારી

કીધા તાબે સદાના નેનોનાં બાંધુ મારી

લીધા હુટી લોભાવી મોહન મંત્ર ધારી

શાને અંતર છુપાવે મારી શાશ્વી સુબાષુ

કરો અમન અમન

સુનયના—જાઓને બેશરમ

સાહેલી—લેજો મીઠાં ચુંબન

જાઓ.

સાહેલીઓ--

૮

મદનમસ્ત મનહર ગજ ગમની રનેહે કયાં સપડાણી

સખી રનેહે કયાં સપડાણી

ઓ સહીઅર મારી કોણ મળ્યો સહેલાણી

કાંચનવરણી ચતુર વીધુવદની આમતું કેમ મુંઝણી

સુન૦—વન ઉપવન વરવૃક્ષની હાળી વેલડી મન લોભાણી

વહાલ ધરી વીંઢળાવા જતાં વાલમ હાથ હુંટાણી

સહે૦—જખમ શુગરનાં ત્યાં લાગ્યા એની સુધ ખુધ સૌવીસરાણી

એને દીલડે રહી એંધાણી ઓ સહીયેર મારી

સુન૦—સરીતા તીરે આમ્રતર સખી નીરખી ત્યાં ચોભાણી

સુખકર શીતળ પવનની દહેરે આંખ જરા મીચાણી

સાહે૦—ઝડપ ઝખકીને જાગી ત્યાંતું એકલડી ગભરાણી

ત્યાં મળી અજખ રસદહાણી ઓ સહયર મારી.

દીનેશ—

૯

લે લે લોકડી લેલીનરે પ્રેમની લહેરતું લેલીન
લેલેલે અલી લે;

કામદા—નન જંગલી છેટો નરે પ્રેમનો લાડવો લેતો ન
લેલેલે લાડવો લે;

મનહર નાર હુંતો ગોરી મેડમ સમ

તું છે દેશી બીલકુલ, ઓ ડફર ગો યુ કંટી ઢેમકુલ,

દીનેશ—ગરબડ છોડ હવે તારો હું વર બસ

તું છે માફે બુલ બુલ, ઓ શંખણી ડબ્બો થયો મારો શુલ

ન ન માંકડા આધો નરે;

બુદ્ધીના બેલ તું ચાલ્યો ન;

લેલેલે લાડવો લે

ડોક્ટર વિગેરે—

૧૦

આતો કોઈ મોટો મુખાનંદ છે

અડબંગ છે બેઢંગ છે

અધમ—મુરખો હડકો જડસો કડછો છે

શીવ—વાહ ભાઈ વાહ શું મુરતીયો એક નંમ છે

બસ રંગ છે રે રંગ છે;

દીનેશ—સસરો નથવો પથવો શુલટો છે.

મુગાર—એની ટેવજ છે બસ ઉપી.

દીનેશ—આલે ટાંપન આપી સીધી

મારી વડ રીસાવી દીધી.

અધમ—મારા સાહેબાં મુરતીયો ચસ્કેલ છે બસ ફેલ છે—મુરખો
 દીનેશ—મારો સમજો સસરો ચોખ્ખો બેલ છે ઘાસલેટ છે.
 સસરો નથવો પથવો શુભટો છે— આતો

સુધર્મા— ૧૧

અમારાં સ્નેહ ભર્યા સન્માન
 સોહાગી સ્વીકારજો હો રાજ
 હૃદય નંદન વનનાં કુલપાન સોહાગી સ્વીકારજો હો રાજ
 મન મંદીર અધીક અજવાળ્યું
 હિર આસન સુંદીર બીછાવ્યું
 અલેદ પ્રીતી દાન રસીકને (૨) સોહાગી,
 પ્રેમ અંજલી ભેટ ગૃહીને
 વહાલ વધારો વહાલા રહીને
 અરખાં તનમન પ્રાણ અરણ્યમાં (૨) સોહાગી.

સુધર્મા ૧૨

સાવરી સુરતીયાં પરવારી હં વારી બલહારી ગઈ
 તન મન ધન વાડું હું વાડું સાવરીયા પર
 નીશ દીન ઘડી પલ હતો હારી હં હારી બલહારી ગઈ
 ભરછી મારી બાફવાળાં લોચનીયાં એ
 ચીતવનથી માડું મન હરી લીધું સ્વામ
 મુજદ્રમમાં સ્મીર આંખો રહ્યમાં પસીબજો
 આન બાન નીશદીન ઘડી પલ તમ પર વારી
 હું હારી બલહારી ગઈ.

દીનેશ—

૧૩

ઓ યુગધ્વા મુખાં બકરા હુઆ બમલા
હમ વગરના ઉલ્લુ હવે આવીલા મેદાનમાં

કામદા—જો જો મુરખા મુરખા સરખા કેવા બાગ્યા
ઠીક મકરમાં આવ્યા એને પહોંચાડું રમશાનમાં

મુરેશ—હું નાકજ તાર કાપું

દીનેશ—હું અંતજ તારો આણું

કામદા—હું શાબાશી તો આપું બસ ફોડી નાંખો માથું

દીનેશ—જેડ હવેછે કોણુ મને બસ છતીને બનાર
મને બસ છતીને બનાર

મુરેશ—દેખ અપાટો આમ હવે બસ થઈ જા તું હોંસીઆર
હવે બસ થઈ જા તું હોંસીયાર

મુરેશ—કેમ છે બેટા પાણી દાર

દીનેશ—મરી ગયો ઓમા ઉગાર

કામદા—હઉ તારા નામનાં હું છાજ્યાં રે મુત્તા મુરખા
ગમાર હાય હઉ તારા નામનાં હું છાજ્યાં

દીનેશ—(હું મરૂ તો તું છાજ્યાં હાથ કે)

કામદા—હાજી

દીનેશ—કેવી રીતે

કામદા—તમે કાંઈએ ન માણ્યા તમને જમલા ગડપી ચાલ્યા
હાયે લાડકે વાયા લાલજી હાયે લાલજી હાય હાય—જોડુ

આહેલીઓ—

૧૪

માન મુઠ્ઠી મીઠી મોહનીયાં તમે ચાલો

પીયું પ્રેમી યોલાવે પ્યારી ચાલો

મુધર્મા—અઓ અહીં પેલી નાહક મને ન છેડો

હુંતો હારી મુકોને મારો કેડો

આહેલીઓ—રસીયા વાલમ ચયન ભુવનમાં

જપતા યુવતી જાપ હૃદયમાં

ઉરમાં આતુર અધીર મદનમાં

અરસ પરસ રતી રસ સરવરપર

મગન મગન મન કરી પીયુ વધુ વર મહાલો—માન મુઠ્ઠી

મુધર્મા—

૧૫

જાત જાત શું જુઓ જગતમાં ઉંચ નીચ સૌ મરે

રમશાન માંહે ચીતા ઉપર સૌ એક આસને બેળે

નથી કોઈ બીજુક કે ભુષાળ સર્વ છે એક પીતાનાં બાળ

વિધનાયનું વડું કુટુંબ આ સરખે પ્રેમે પળે

આપ અને પરલેહ ગણે તે મનુષ્ય મુરખ હરે

નથી કોઈ મીત્ર શત્રુ સંસાર સર્વ છે એક પીતાનાં બાળ

પ્રેમ ભક્તી કાંઈ કરો જીવનનો સ્વારથ તેથી સરે

હયા ધર્મનો મર્મ ન બહયો વિક્ક જીવતર જગ પરે

ધરો દીલ દુષ્ટીમાં ઉપર પ્યાર, સર્વ છે એક પીતાનાં બાળ

ધર્મ, વિદ્યા—

૧૬

ધરમ પરમ વસ્તુ છે જગમાં ધર્મે બધ બધકાર

ધર્મ નહીં જે બહુ તેના જીવતરને ધીક્કાર

વિદ્યા વિના પશુ કહેવાયે પુરૂષ જગત મોજાર
જે વિદ્યાને નીંદે તેનાં જીવતરને ચિહ્નાર
વિદ્યા વાદ વીખરાદ વધારે તર્ક કુતર્ક કરી ભવહારે
પોષટીયા પંડીતથી જગમાં થાય નહી ઉધ્ધાર— ધર્મ.
ધર્મને નામે ઢોંગજ કરતા દેખા દેખી સૌ આચરતા
વિદ્યા વિણ કદી ધર્મ કર્મનો સમજાયે નહી સાર—જે વિદ્યાને

સુધર્મા—

૧૭

ઘડાને ભલે થોડું મને ઘડાને પરંતું સર્વદા
રાખો ચરણમાં હે ભલે રાખો પરંતું સર્વદા
વરસાદના વહેણા કંઈ વહેતા ઉછાળા મારતા
વર્ષા રૂતું ચાલી જતાં સહુ શુષ્ક સઘ બની જતા
એવા ક્ષણીક ઉભરા મન નહી પ્રેમના દર્શવતા—ઘડાને
વિધ્યુત પ્રભા ચમકારથી, જન દૃષ્ટી આંજી નાંખતી
ચમકી અને ચાલી જતી પળમાં હતી નહતી થતી
એવા મને ગમતા નથી દેખાવ પલ્લવર ગમકતા—ઘડાને

શિવ, અધમ, દિનેશ—૧૮

આનંદ પરમાનંદ સહુ મંગળ ગાયન ગાઓ
હું છું મોટો વરરાજો મારો વરધોડો કાઢો
પડ ધમ વાળાં વગડાવો સૌ સાજનીયા ધર્મ આવો
વા વા ખાનદાન ધનવાન હું મોટો વરરાજો
પરણી પુરો પસ્તાશે વીવાહની વરસી થાશે
ચોપટ કરો સુરખને છુટો જરને ધર્મ ઉઠરને ખોલો દરને.

દાસીઓ—

૧૬

પોઠો પ્રીતથી રહી યાળા
 હો નીંહના સુખદા સુખદા
 સુંદર ખારા રાજ દુલારા
 વરસે અમીરસ ખારા
 શીતળ રજની ચંદા વીલસે
 મગને તારા ચમકે દમકે
 નુર પુર વીવીધ રૂપાળા પોઠો

સુધર્મા—

૨૦

ધરની જવાબદારી સમજે ગૃહસ્થનારી
 નહીં તો કુભારખા એ કુલટાથી એ નકારી;
 પત્નીની સ્થિતિ વિચારે કુળ લાજને સંભાળે
 સંસાર સુખે ચલાવે હરદમ સહાયકારી;
 મોક્ષ કે નાનાં સૌને આદર અધીક હૃદને
 પ્રીતીનું પાત્ર થઈને શોભે શુચિ પ્રસારી;
 સંતોષને શાંતી સાથે ધરકામ કરે સ્વહાથે
 ફરજે બળવે બાતે નીતી સુધર્મા ધારી;

સાહેલી—

૨૧

જોબનની ઝલકે ખ્યારી વશ કરજો શ્યામ વિહારી

સુનયના—જાવ જાવ જાવ બાવરી

સાહેલી—આંખલડી આ અણીયાળી કામજુગારી ખાંકી કટારો

મદની ખ્યાલી

સુનયના—જાવ જાવ જાવ બાવરી

સુનયના—ચતુરાઈ બાણી સારી કરોના મબક મારી
 પ્રીતીની પ્યાલી પીવરાવશું
 વાહ વરઘેલી રસીક નવેલી મદન રસેલી

સુનયના—

૨૨

મધુર મોહની લગાડું મદન મંત્રમાં ઠાલાવું
 તાણી તીરછી જમરની કમાન
 મારીને નેન બાણ હું શુભાવું જાન
 રસીક રાગમાં ડુબાવું નવીન ભાવથી રીઝાવું
 હરી દીલડું સ્હેજે મુકાવું માન
 કર વશ મારે રાજવી મહાન;
 હેયાથી ચાંપી પ્રીતી દાન આપી
 લોચનને લટકે ઝાંઝરને ઝમકે
 હું છું નારી નવેલી સુબાણ મધુર

૨૩

બાંકા છેલા કનૈયા મોરો દૈયાં
 વોહી ગોકુલકા બસૈયાં
 થા બસરીયા પ્રેમકી ખુબ બજૈયા—બાંકા
 અડપી જમુનાકે તીર મોહેના છીપાય લીનો ચીર
 સખીયન મન નહી ધી બાંઠા છેલા
 સખીયાં સાગરી ગભરાય બીના ચીર ધર કપસે ભય
 કર જોર તોકે સમભાય સખી છેલા છંદા
 લાજસે સખીઆં જલમે ગર્ધયાં
 સખ સુખ દૈયાં બાંકા

સુનયના--

૨૪

મને બાંધી છેલાહાં જાળનાંખી પ્રેમજાળનાખી
 ઘાયલ કીધી લાલા હાં બાંધુ સાંધી મોહ બાંધુ સાંધી
 લુટી ફુલવાડી મારાં મોંઘાં શુભાભ ચોર્યાં
 અજમારો અમથી અલખેલા છલખલ નટખટ

બસ કરશેના

માનીતાં મન રાખો પ્રેમ દાન ત્યાંજ આપો
 મનએ શોકલડીએ હરીયાં મધુકર પરભોગી છે રસીયા

સુધર્મા--

૨૫

સીધુ તકલીર નહી ત્યાં કરી તદખીર નહીં
 નાથ ત્યાગી તો ભલે લેશ દીલગીર નહીં
 સદ્યાં સંકટ સતી અંજનીએ શાંતીથી
 સાચને આંચ નહી ભીતી નહી ભીડ નહીં
 કૃષ્ણને શીર કલંક મણી ચોરીનું આબુ
 થવાનું તેજ યાય કોઈની તકલીર નહીં
 દેવો પણ દેવાધીન માનવીની શી ગણના.
 રવી તારાને શશી એક કામ સ્થીર નહીં

એકંટર

૨૬

જાઓ જાઓ સુધરેલા શેતાન

પ્રીતનથી રેદી પડી

યારી હું જોઈ ચુકી આશક પણ જોઈ ચુકી

આપુંના જોખનનું દાન હારે હું તો.

પ્રીત

ફંદામાં આતું નહીં ઠગથી ઠગાઉ નહીં
 ડોક્ટર—માનો માનો પ્યારી જાન
 હારે તમે માનો માનો પ્યારી જાન

કામદા

૨૭

નેન બાણુ તાકો ના ચાર કોમળ કલેજાં વિંધાય છે
 દીનેશ—હાય હાય મારીને હાર પ્યારી હવે ક્યાં તું જાય છે
 કામદા—કાંઈ લેટ મજાની લાવોને
 દીનેશ—ધુંધટડો ઝટપટ ખોલોને
 ડોક્ટર—ખુશ રાખોને રસ ચાખોને
 દીનેશ—ચો ખોલોને દીલ ખોલોને
 ડોક્ટર—ગાહ વાહ.

નેન બાણુ

દ્રોપ.

અંક ૩ નો.

રાજપુતો

૨૮

બળથી રાજકાજ સાધ્યથી જામે
ચાલે જગપર નામ જંગલ ગામે
જંગ રોપો પુરણ હામે દુશ્મન મારો હર ખડાને
હર ઠામે હર કામે બળથી જીત.

સુધર્મા

૨૯

રામ સમર રામ સમર રે અચેત પ્રાણી
કર કલ્યાણ જીવનું તું જગત જુડ બાણી. રામ
કાયા તારી કાચો કુંભ કરી રહ્યો શું મોઢ ઉંધ
છોડ સહુ ડોળ દંભ અરે અભીમાની. રામ
સંપત્તી ધરાને ધામ નાશવંત છે તમામ
અમર રામ નામ તણી કરી લે કમાણી. રામ

કામદા-દીનેશ

૩૦

કા—રંગ રસીયાજી રામા રીબાવળે
સ્વામ સોદાગી સ્નેહે નીવાજળે
દી—હેતે જુલે જુલાવી મનાવળે
પ્યારી ચુંબનનો મેવો અખાડળે
કા—ભાત ભાત લેટોથી સોને મહાવળે

દી—ખુબ ઠાઠમાઠ કરી લટકામી આવજો
 કા—છખી લોકેટમાં તમારી મને બોધજો છે
 દી—ઠહી દે બાપુડી બસ શું શું તને બોધજો છે
 પેસાનો ખ્યાર અને પેસાનીજ નાર છે
 મુદો છે આમ ચારો નવો ગોળી બાર છે

દા૦ શૃંગ૦ હૌ૦ વિજેરે— ૩૧

મન લુટામં લાજ ખોવે નેહલાલ થાય
 મુગો મારે ખાય જુગમાં ફજેત થાય
 આ લગના બવાડો બુચો જગતમાં જલ્લાય
 મુગો માર ખાય જુગમાં ફજેત થાય
 વહી ગઇએ વાંદરી મને દગો દઈ
 ગમાર અરે તું કુમી મર જરા નહી લબાય
 બસ ખલાસ છૂ ઉદાસ ઠાળબુ કપાય
 ચાલો ને ને શ્રી-ગોપાળ
 કેવો ચાર ગોળીબાર

❀ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

જાહેર ખખર.

અમારી કંપનીનાં નીચલાં નાટકોનાં ગાયનોની ચોપડીઓ
જ્યાં અમારો સુકામ હશે ત્યાંથી નીચલી કીમતે રોકડેથી
અથવા વેલ્યુપેપલ પાસેલથી મંગાવ્યાથી મળશે.

ચોપડીનું નામ.	કિંમત.	ચોપડીનું નામ.	કિંમત.
વીર-અજીત ...	૦-૪-૦	ન્યાયસ્થિતિ ...	૦-૪-૦
જ્યાકુમારી...	૦-૪-૦	ધર્મજોશ ...	૦-૪-૦
અહલ્યાબાઈ ...	૦-૪-૦	સતી-સુવિતા ...	૦-૪-૦
સીદ્ધ સત્યેન્દ્ર ...	૦-૪-૦	રંગતરંગ ...	૦-૪-૦
ચંદ્રશુભ ...	૦-૪-૦	ભારતવીર ...	૦-૪-૦
વીર-કેસરી...	૦-૪-૦	વીર-રમણી ...	૦-૪-૦
સ્વયંવર ...	૦-૪-૦	મેઘ મયુરી...	૦-૪-૦
જહ્નુવાહન...	૦-૪-૦	યોગમાયા ...	૦-૪-૦
આત્મખળ...	૦-૪-૦	મહાત્મા તુલસીદાસ	૦-૪-૦
સમ્રાટ અશોક ...	૦-૪-૦	જીવન નોકા...	૦-૪-૦

ખચુલાલ શીવગ્રસ્થાદ

માલેક

મી આર્યોદય નાટક સમાજ.

